

ЗОНА ВІДЧУЖЕННЯ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У вечірній імлі Чорнобиль здається живим і майже здоровим містом: чи не всі багатоповерхові будинки світять вікнами, на вулицях блимають фари автомашин, а залишені напризволяще сплундровані садибні будинки не впадають особливо у вічі. Втім, цю прикмету "оживлення" міста помітили вже досить давно, і навряд чи про неї варто згадувати ще певні прикмети, які теж впадають ув вічі невтаємниченому оку, як такі, що свідчать про зростання у Чорнобилі соціальної напруги.

Так, всі ті соціальні процеси, які відбуваються у містах і селах України, прийшли нарешті і в зону відчуження і постали тут з особливою гостротою. Сьогодні ще увечері світять вікнами у

самісінької чорнобильської катастрофи працював у зоні, долаючи її жахливі наслідки. Сам відремонтував свій власний будинок і живе тепер тут у три-можному очікуванні різкого скорочення штатної чисельності

якими сьогодні майже блискучо можна домчати до будь-якого пункту в зоні.

Можна довго перераховувати всі звершення чорнобильських будівельників, та вони, як мовиться, відійшли в історію. Та й сьогодні спеціалізована будівельна компанія, очолювана Миколою Васильовичем Ярошенком, виконує надзвичайно відповідальні завдання. Зрозуміло, без хоча б косметичного ремонту, житловий фонд Чорнобиля вийде з ладу, й спробуй тоді прихистити кілька тисяч вахтових працівників. Дедалі більших зусиль вимагає в функціональному стані систем життєзабезпечення міста: каналізації, водопостачання, енергетичної та теплової мереж. Необхідно терміново вико-

ПОЗА ЧОРНОБИЛЕМ ІМ «ЖИТТЯ НЕМАЄ»?.

будівельної компанії й виведення за межі зони вивільнених працівників.

Сама спеціалізована будівельна компанія виникла зовсім недавно внаслідок злиття кількох окремих підрозділів, що займалися у зоні будівництвом, ремонтом та доглядом за дорогами. Вже при формуванні нової організації було скорочено 45 працівників, але, як знають вже будівельники та ремонтники, найвища хвиля вивільнення робочої сили – ще попереду. І, мабуть, вона буде не одна...

Чорнобиль і ошатний підремонтований будинок, в якому мешкає під час вахтової зміни столяр будівельної компанії Леонід Віталійович Петроніс. Він, корінний чорнобильець, багато років тому отримавши квартиру в Києві, так і не полишив свою малу батьківщину, чи не від

То, власне, будівельникам і ремонтникам маємо завдячувати тим, що Чорнобиль набув вигляду живого міста і в ньому сьогодні можуть жити навіть з повним комфортом майже десять тисяч чоловік. Їхні руки за одинадцять років підтримали в належному стані й розширили мережу автомобільних доріг,

Kolomiets Petro. Does a life for them exist outside the Chernobyl area..?

Earlier or later, some economic activities will be commenced in the exclusion zone, the people will come back in the "cleaned up" areas. But by this time the whole housing fund, as well as structures of production purpose in the exclusion zone will become unserviceable owing to swift reduction in financing the repair and restorative works. The problems that sprang up in this respect in face of the specialised construction company staff are analyzed by our special correspondent who was to Chornobyl recently.

нувати роботи і у надзвичайно забрудненому радіоактивними викидами місті Прип'яті.

А ще дуже важка й марудна робота – ремонт трьохсоткілометрової огорожі периметру зони, де з'явилась сила-силенна прогалін, через які вільно проїжджають вантажні чи легкові машини. Відомо, чим це загрожує самій зоні відчуження та навколишньому середовищу. Людей доводиться відвозити декілька кілометрів у густий занехаяний ліс, а після роботи доправляти до міста. Виїзду на значні відстані у будь-яку пору року вимагає й догляд за розгалуженою мережею доріг із твердим покриттям.

Одне слово, клопотів у чорнобильських будівельників вистачає. Не встигають виконувати навіть заявки на косметичний ремонт, які з відомих причин зростають. За семимільйонного фінансового плану власними силами виконують робіт майже на чотири мільйони гривень. Для такого обсягу та ще за ускладнених, несприятливих умов для будівництва й ремонту навіть нинішньої чисельності працівників спеціалізованої будівельної компанії украй мало. Добре, що поки що виручає техніка – аж 138 одиниць, що лишилися ще з 1987–1988 років, періоду докладання найбільших зусиль з подолання наслідків чорнобильської катастрофи. Транспортні засоби та будівельні машини, очищені свого часу від радіації, старанно доглядають і вміло експлуатують. Але, як відомо, метал те ж

втомлюється. І машини та устаткування теж виходять з ладу. І за таких обставин очікується значне скорочення штатної чисельності працівників спеціалізованої будівельної компанії. Так у чому ж тут річ? – Будівлі – житлового, побутового, виробничого призначення – теж підвладні часові, – каже директор спеціалізованої будівельної компанії Микола Васильович Ярошенко. – З часу чорнобильської катастрофи минуло вже понад одинадцять років. І сьогодні обсяги зроста-

ють на всіх об'єктах. Ми ж, навпаки, змушені коригувати і згортати плани виробничої діяльності. Причина проста: постійно зменшується фінансування. В 1997-му на виконання всіх видів робіт, а не тільки

будівельних, для зони відчуження було обіцяно 130 мільйонів гривень. Отримано фактично 90 мільйонів гривень. І в новому – 1998 році очікується подальше зменшення фінансування. А коли реально згортається обсяг робіт, то – хочеш–не–хочеш, – а доводиться скорочувати й чисельність колективу...

Звичайно, ми всі чудово розуміємо, що наша молода держава переживає дуже скрутні часи, що значна частина виробничого потенціалу не діє, що податки стягуються не в повному обсязі і до Державного бюджету, й до Чорнобильського фонду надходить дедалі менше коштів. В новому 1998–му році теж не варто очікувати навіть незначного поліпшення фінансового становища в державі. Але є дві обставини, на які слід обов'язково звернути увагу. Незважаючи на занепад економіки та гостру фінансову кризу, у багатьох великих (та й не тільки) містах, передусім у Києві за приблизно сто кілометрів від зони відчуження велося та й ведеться спорудження так званих престижних об'єктів, що обходяться у сотні мільйонів гривень. Перерахувати хоча б такі помпезні об'єкти у Києві – не вистачить пальців обох рук. По–друге, є такі ділянки нашого буття із граничною внутрішньою напругою, де різати по–живому аж ніяк не годиться. Тут уже справді скупий платить не двічі, не тричі, а невідомо скільки разів.

Які ж можливі наслідки згортання будівельно–ремонтних робіт у зоні відчуження? Насамперед зростає руйнування житлового фонду в Чорнобилі, погіршення умов проживання тут вахтових працівників, занепад систем життєзабезпечення з усіма наслідками, що випливають звідси. Згадаймо ще "неполатаний" периметр, через який сьогодні на багатьох ділянках зловмисникам практично відкрито шлях до зони відчуження. Та найбільше директора спеціалізованої будівельної компанії Миколу Ярошенка тур–

бує вибухонебезпечна ситуація у місті Прип'ять.

– У місті колись жило близько 50 тисяч чоловік, – розповідає він. – Після катастрофи там, зрозуміло, капітального ремонту споруд не проводилось. Після виведення з Прип'яті всіх служб і організацій та припинення там усіх видів виробничої діяльності процес руйнації посилюється. Ми не в змозі будемо, як зараз, вести спостереження за деякими об'єктами, стан яких викликає найбільше занепокоєння. У подальшому майбутньому можливе обрушування покрівель, балконів та лоджій. Фундаменти багатьох будинків потріскалися. Втрачено значну частину остеклення. А слід мати на увазі, що

Олександр Гребенюк:
"Змін вимагає життя..."

на житлові та інші будинки Прип'яті впала величезна кількість радіоактивних викидів. Вони там ніби загаялись. При обрушуванні покрівель, а у більш віддаленому майбутньому – й стін, радіоактивні відходи потраплять у ґрунт, воду й атмосферу й почнеться їхня міграція до вже більш–менш очищених ділянок зони та за її межі. Реальність цього нового кола Чорнобильської пекельної катастрофи очевидна. Справа тільки в тому, коли почнеться цей но–

вий її "раунд". І, безперечно, цілковите припинення ремонтних робіт на деяких, найбільш загрозливих об'єктах тільки сприятиме розгортанню цього нового кола Чорнобильського пекла.

Отже, у Прип'яті загострюється вибухонебезпечна ситуація. Водночас складне і дуже напружене становище і у трудовому колективі спеціалізованої будівельної компанії. Всі чекають скорочення штатів і масових звільнень. Страшна примара безробіття, яка вже не один рік їздила, розбиваючи людські долі, містами й селами України, проникла, врешті–решт, і в Зону відчуження та придибала до самого Чорнобиля.

"Ну, звичайно, – скаже непоінформований читач, – їм є там що втрачати: казкові заробітки, безплатне харчування, всілякі надбавки та пільги..."

– Слід зламати у громадській свідомості стереотипне уявлення про те, що ми тут заробляємо величезні гроші, гребемо їх лопатою, – каже начальник дорожньої дільниці Віталій Войцехівський. – Будівельники отримують разом з усіма накрутками десь понад 350 гривень, не рахуючи харчування. І це все!

Зрозуміло, наші заробітки, значно вищі ніж за межами зони. Але треба зважити й на те, що працюємо тут вахтовим методом й втрачаємо здоров'я. Втім, у Києві гарні будівельники заробляють не менше, ніж у зоні. Та, як це, здавалось би, не дивно, поза зоною та Чорнобилем життя для нас немає. Як колись за Волгою для колишніх солдатів...

– І справа тут не тільки у заробітках, – включається у розмову начальник ремонтного цеху спеціалізованої будівельної компанії Володимир Латунін, – Більшість нашого колективу складають ліквідатори, які працюють у зоні практично з перших днів після катастрофи. Це їхнє рідне місто. Вони вклали у нього та зону всі свої сили й лишили тут своє здоров'я. Якщо будівельника, що має статус ліквідатора звільняють, то в іншому місці на роботу їх майже ніколи не приймають. Тому й правда: поза зоною для багатьох із нас справді життя немає... Що ж, ні для кого вже давно не секрет, що люди, котрі мають чорнобильські пільги, опинились у нашому суспільстві у своєрідній пастці: їх намагаються не брати на роботу навіть тоді, коли чорнобильці присягаються, що не вимагатимуть тривалішої відпустки у найкращий час та забезпечення своїх інших прав. Справді, коли тобі кілька разів наплюють у душу, то захоцеться назад, у зону.

За цієї край суперечливої ситуації, що склалась у колективі спеціалізованої будівельної компанії, її директор Микола Васильович Ярошенко, принаймні, зовнішньо зберігає певний спокій. Влітку, під час формування колективу, він попередив усіх, що зарахування на роботу чинне лише до Новорічних свят. Відповідні зобов'язання сторін й зафіксовані у відповідному порядку. А що ж буде далі?

– Ми збережемо кістяк колективу, тобто візьмемо на постійну роботу десь чоловік із 100, – пояснює він свій задум. – З іншими

ж будемо укладати тимчасові трудові угоди при наявності коштів на виконання певного обсягу робіт. І тут діятиме принцип: швидше й більше зробиш – відповідно стільки ж отримаєш. За таких умов перебування в зоні зводиться до мінімуму. Зрозуміло, столяр Леонід Віталійович Петроніс, про якого ми згадували на початку нашої розповіді, мріє потрапити до заповітної "сотки". По–людськи хотілося б, звичайно, що б не згасало вечорами світло в його будиночку.

Ми розповіли так докладно про становище у колективі спеціалізованої будівельної компанії тому, що приблизно такі ж проблеми постали перед усіма підприємствами та організаціями, що діють у зоні відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення та території України як одне з найприоритетніших завдань вказано на "розробку і реалізацію комплексної програми додаткових заходів соціального захисту сторін, які працюють у зоні або ... виводяться з неї в результаті ліквідації підприємств, організацій чи їх підрозділів, а також за медичними показаннями". Іншими словами, курс береться на виведення за межі зони дедалі більшої кількості підприємств і організацій і скорочення чисельності вахтових бригад, що завозяться на роботу до Чорнобиля.

Не так давно у зоні вже було скорочено понад тисячу працівників. Нова хвиля звільнень та виведень за межі зони має бути значно вищою. За нинішньої фінансової скрути й постійного зрізування асигнувань попередню чисельність усіх колективів, що працюють у зоні (десь до 10 тисяч чоловік), зберегти, однозначно, не вдається. Інший фактор, що змушує адміністрацію шукати

інші форми зайнятості, окрім вахтового методу, – наполягання медиків на скороченні до мінімуму перебування в зоні ліквідаторів, котрі складають десь відсотків 70 всього трудового колективу. Не варто й забувати, що утримання лише одного працівника–вахтовика у зоні протягом зміни коштує 800 гривень (без зарплати). До того ж, чимало підприємств і організацій практично вичерпали тут свої функції, але продовжуватимуть існувати, імітуючи бурхливу діяльність. Нічого гриха таїти, за довгі роки зона перетворилась на своєрідну "чорну діру", яка висмоктує ресурси із ослаблї в економічному відношенні держави, часто–густо не виконуючи при цьому адекватного обсягу робіт.

Отож, із одного боку інтереси раціоналізації справи, інтереси держави, з іншого – інтереси людей, які, в разі реалізації передбачуваних програм скорочення чисельності працюючих та виведення за зону деяких підприємств та організацій, неодмінно будуть ущемлені. А люди ці – здебільшого ліквідатори, які вважають, що мають певні заслуги і перед українською державою, і перед народом. Звичайно, це протистояння можна звести до мінімуму, коли тонко, делікатно, як мовиться, відсіяти "полову від зерен". Та чи вдасться це адміністрації?!

... І все ж таки, попри такі резо–ни, мене не залишає думка про те, що скупий платить двічі, й про залишене напризволяще місто Прип'ять, в якому обрушуються покрівлі й падають стіни будинків, оживляючи вже пригамовану радіацію.

Петро КОЛОМІЄЦЬ,
спеціальний кореспондент
журналу «Надзвичайна
ситуація»
м. Чорнобиль